

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ДЭРГЭДЭХ
СТАТИСТИКИЙН ХЭЛТЭС

**ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН
САЛБАРЫН ТАНИЛЦУУЛГА
2019 ОН**

ОРШИЛ

Хөдөө аж ахуйн салбарын үйл ажиллагаа нь бусад хүчин зүйлээс илүүтэйгээр байгаль, цаг агаараас хамааралтай бөгөөд үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн нь үндсэндээ хүн амын хүнсний хэрэглээ, боловсруулах үйлдвэрлэлийн болон үйлчилгээний салбарын түүхий эдийн хэрэглээг хангахад зориулагддаг.

Дэлхийн улс орнуудын нэгэн адил манай улсын эдийн засгийн хөгжилд хөдөө аж ахуйн салбар нь ихээхэн чухал байр эзэлдэг салбарын нэг юм.

Энэ удаагийн танилцуулгад мал аж ахуйн, газар тариалангийн салбарын 2018 оны төлөв байдлыг нэгтгэн тусгав.

“Монгол Улсын Үндсэн хууль”-нд “Мал сүрэг” –ийг үндэсний баялаг мөн гэж хуульчлан зааж, мал тооллогыг улсын хэмжээнд жил бүр зохион байгуулж, үр дүнг нь макро түвшинд хийгддэг тооцоо, судалгаанд ашиглаж, салбарын талаар удирдлагын шийдвэр гаргах мэдээллийн эх үүсвэр болгон ашиглаж байна.

Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх заалт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2003 оны 224 дүгээр тогтоол, Аймгийн Засаг даргын А/480 тоот захирамжийн дагуу мал, тэжээвэр амьтдын тооллогыг 2017 оны 12 дугаар сарын 7-ноос 17 ны өдрүүдэд зохион байгуулж явууллаа.

Манай аймгийн хөдөө аж ахуйн салбарын өнөөгийн байдалд дүгнэлт хийж, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг боловсруулах, төлөвлөхөд энэхүү танилцуулга, судалгааны материал суурь мэдээлэл нь болно гэдэгт итгэж байна.

ТЭМДЭГЛЭЭНИЙ ТАЙЛБАР:

_ - Гүйцэтгэл байхгүй

СЭ – Сэлэнгэ

ГС – Говьсүмбэр

ДА – Дархан-Уул

ДО – Дорноговь

ДУ – Дундговь

ӨМ – Өмнөговь

ТӨ -- Төв

Аб - Алтанбулаг

Ер - Ерөө

Зб - Зүүнбүрэн

Ма – Мандал

Ор – Орхон

Са – Сант

Цн – Цагааннуур

Бг – Баянгол

Сн – Сайхан

От – Орхонтуул

Бб – Баруунбүрэн

Шр – Шаамар

Хр – Хүдэр

Сб – Сүхбаатар

Жа – Жавхлант

Тү – Түшиг

Ху - Хушаат

ГАРЧИГ

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ.....	5
1.МАЛ АЖ АХУЙ	5
1.2. НИЙТ МАЛЫН ТОО	6
1.3. АМИНЫ МАЛЫН ТОО	6
1.4. БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, төрлөөр	7
1.5. 100 ЭХЭЭС БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, төрлөөр.....	8
1.6. ТОМ МАЛЫН ЗҮЙ БУСЫН ХОРОГДОЛ.....	9
1.7. ОНЫ ЭХНИЙ МАЛД ТОМ МАЛЫН ХОРОГДЛЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, төрлөөр.....	9
1.8. МАЛТАЙ ӨРХИЙН ТОО, сумаар.....	10
1.9. МАЛЧИН ӨРХИЙН ТОО, сумаар	10
1.10. МАЛЧДЫН ТОО, сумаар	12
1.11. МАЛЧИН ӨРХИЙН НИЙГЭМ АХУЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ,	12
1.12. МАЛТАЙ ӨРХИЙН БҮЛЭГЛЭЛТ, малын тооны бүлгээр,	13
II. ГАЗАР ТАРИАЛАН	13
2.1. ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ	14
2.2. ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ, ургамлын төрлөөр.....	14
2.3. ХУРААСАН УРГАЦ, ГА-ГИЙН УРГАЦ.....	16
2.4.НИЙТ ХУРААН АВСАН УРГАЦ, ургамлын төрлөөр.....	16
2.5.СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БЭЛЧЭЭРИЙН ДААЦУЙ НОААЁАА	18
ДҮГНЭЛТ	19
АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ:.....	22

НЭР ТОМЬЁОНЫ ТОВЧ ТАЙЛБАР, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Малтай өрх. Малчин өрхөөс гадна малыг ахуй амьдралдаа туслах чанарын үүрэгтэй өсгөн үржүүлдэг өрх.

Малчин өрх. Жилийн 4 улирлын туршид малаа маллаж, малын ашиг шим нь тэдний амжиргааны эх үүсвэр болж байгаа өрх.

Малчид. Жилийн 4 улирлын туршид мал аж ахуйг эрхэлж, малын ашиг шим нь тэдний амжиргааны эх үүсвэр болдог 16 ба түүнээс дээш насны хүмүүсийг хэлнэ.

Өсвөр насны мал.

Тэмээ-Өнгөрсөн жилийн төл, 2, 3 настай

Адуу-Өнгөрсөн жилийн төл, 2 настай

Үхэр--Өнгөрсөн жилийн төл

Төл мал. Тухайн жилийн төлийг хэлнэ.

Бэлэн хээлтэгч. Малын төрөл бүр дээр сүүлийн 2 насны эм малыг хамруулна.

Малын тоо, толгойн өсөлт. Оны эцсийн малаас оны эхний малыг хассан зөрүү.Харьцангуй үзүүлэлтийг оны эцсийн малын тоог эхний малын тоонд харьцуулсан харьцаагаар тодорхойлогдоно.Малын өсөлтийн **орлого тал** нь төл бойжилт, **зарлага тал** нь хэрэглээний зарлага, том малын зүй бус хорогдол болно.

100 эхээс бойжуулсан төл. Бойжуулсан төлийн тоог оны эхний хээлтэгч малын тоонд харьцуулж гаргах ба энэ нь 100 төл тутамд бойжсон төлийн тоог хэлнэ.

Тариалангийн талбай талбай. Хөдөө аж ахуйн таримал ургамлыг тариалсан талбайг хэлнэ.Тариалангийн талбайг тариалсан талбай, хураасан талбай, өнжсөн талбай, уринш боловсруулсан талбай гэж ангилна.

Тариалсан талбай. Тухайн жилд үр суулгасан газрын нийт талбайн хэмжээг хэлнэ.

Хураасан талбай. Тухайн жилд ургацыг хурааж авсан газрын нийт талбайн хэмжээг хэлнэ.

Га-гийн ургац. Талбайн нэг нэгжээс /1 га-аас/ авах газар тариалангийн бүтээгдэхүүний /ургацын/ хэмжээ бөгөөд га-гийн ургацыг тодорхойлохдоо тухайн төрлийн ургамлыг хурааж авсан бүх ургацыг тариалсан талбайн хэмжээнд нь харьцуулж тодорхойлно.

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ

1.МАЛ АЖ АХУЙ

Монгол Улсын малын тоо 2019 онд 70 969.3 мянган толгой малтай болсон байна. Энэ нь урьд оны мөн үеэс мал 6.8 хувиар өссөн байна.

Төвийн бүсийн нийт мал 16 958.7 мянган толгой болж 2018 оноос 1.5 мянган толгойгоор өсчээ.

1.1 МАЛЫН ТОО, сүүлийн 5 жилээр, бүс, аймаг

Он	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Улсын дүн	51 982.6	55 979.8	61 549.2	66 219.0	66 459.2	70 969.3
Бүсийн дүн	12 288.4	13 206.5	14 154.4	15 193.4	15 427.5	16 958.7
ГС	339.4	379.5	397.9	438.4	427.5	452.0
ДА	324.2	288.4	324.2	310.9	306.0	347.4
ДО	1 686.8	1 801.2	1 752.9	2 001.6	2 147.2	2 404.2
ДУ	2 435.7	2 764.4	3 059.8	3 593.0	3 825.9	4 093.1
ӨМ	1 849.0	2 055.8	2 313.9	2 654.4	2 598.4	3 000.3
СЭ	1 471.7	1 458.7	1 599.7	1 509.9	1 540.0	1 682.5
ТӨ	4 181.5	4 458.6	4 705.8	4 685.1	4 582.4	4 979.2

2019 онд аймгийн дүнгээр нийт малын тоо 1 682.5 мянган толгой болж улсын дүнгийн 2.3 хувь, төвийн бүсийн дүнгийн 9.9 хувийг эзэлж байна.

Малын тоог 1970 онтой харьцуулахад 4.8 дахин, 1980 онтой харьцуулахад 4.2 дахин, 1990 онтой харьцуулахад 3.3 дахин, 2000 онтой харьцуулахад 2.6 дахин өссөн байна. 2010 онтой харьцуулахад 416.7 мянган толгой буюу 32.9 хувиар, өмнөх онтой харьцуулахад 142.4 мянган толгой буюу 9.2 хувиар өссөн нь 1 хүнд 15.8 толгой мал ногдож байна.

1.2. НИЙТ МАЛЫН ТОО , NUMBER OF LIVESTOCK

/мян.тол, thous.heads/

Он	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1970	349.0	0.2	17.9	59.9	251.3	19.7
1980	397.9	0.2	21.4	70.4	287.8	18.1
1990	512.5	0.3	33.8	99.2	351.3	27.9
1995	504.7	0.3	41.1	97.6	295.1	70.6
2000	654.4	0.7	45.9	108.5	333.5	165.8
2005	627.5	0.4	37.1	73.7	277.6	238.7
2010	1 265.7	0.8	61.8	143.5	612.2	447.4
2011	1 260.8	0.6	65.3	151.9	581.6	461.4
2012	1 305.5	0.6	68.1	159.6	612.1	465.1
2013	1 314.2	0.5	71.5	171.5	624.2	446.6
2014	1 471.7	0.5	79.8	196.6	698.9	495.9
2015	1 458.7	0.5	82.1	207.8	686.9	481.3
2016	1 599.7	0.5	93.5	224.2	749.3	532.0
2017	1 509.9	0.5	95.4	218.4	699.3	496.3
2018	1 540.0	0.4	97.6	216.8	705.9	519.3
2019	1 682.4	0.4	103.4	232.3	744.7	601.6

1.3. АМИНЫ МАЛЫН ТОО

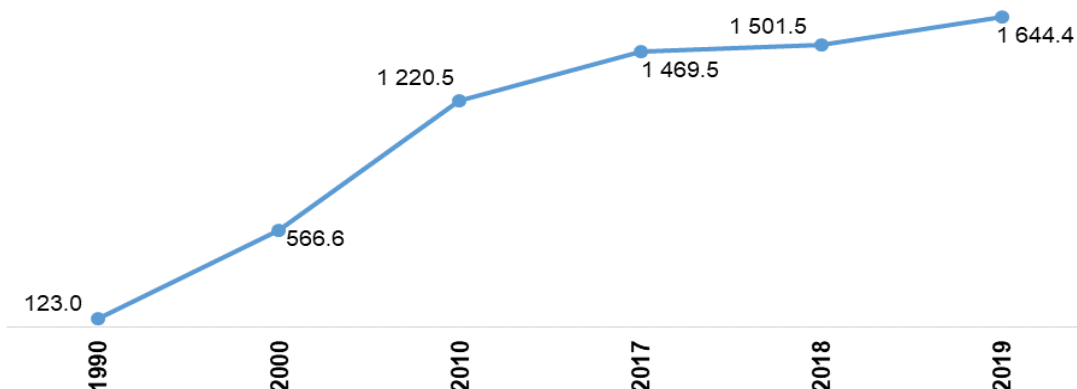
NUMBER OF PRIVATE LIVESTOCK, /мян.тол, thous.heads/

Он	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1990	123.0	-	14.8	40.2	50.4	17.6
1995	314.0	-	33.8	73.7	143.4	63.1
2000	566.6	0.4	43.1	96.8	267.0	159.3
2005	594.2	0.3	35.1	69.2	256.8	232.8
2010	1 220.5	0.8	59.9	134.5	586.9	438.4
2011	1 224.4	0.6	63.9	143.8	562.5	453.6
2012	1 266.7	0.6	66.1	151.6	591.5	456.9
2013	1 278.9	0.5	69.3	163.6	605.3	440.2
2014	1 432.7	0.5	77.6	188.2	678.5	488.0
2015	1 419.4	0.5	80.3	196.7	667.8	474.1
2016	1 560.6	0.5	91.3	212.0	731.3	525.3
2017	1 469.5	0.5	93.4	205.4	681.5	488.7
2018	1 501.5	0.4	95.3	201.2	691.7	512.9
2019	1 644.4	0.4	101.3	218.4	729.9	594.4

2018 онд нийт малын 97.5 хувийг иргэдийн мал эзлэж байна. Үүнийг 1990 онтой харьцуулахад иргэдийн мал 12.5 дахин, 2000 оныхоос 2.7 дахин, 2010 оныхоос 26.1 хувиар, өмнөх оны мөн үеэс 2.1 хувиар тус тус нэмэгдсэн байна.

Амины малын тоо number of livestock

/мян. Топ thous.heads/

2019 оны жилийн эцсийн байдлаар 608 511 толгой төл бойжиж байгаа нь 1990 оны мөн үетэй харьцуулахад 3.3 дахин, 2000 онтой харьцуулахад 3.2 дахин их, 2010 онтой харьцуулахад 228 448 /60.1%/ толгой, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 12 783 /2.1%/ толгой төл илүү бойжуулсан байна.

1.4. БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, төрлөөр

NUMBER OF SURVIVALS, by type

Он	Бүгд	Ботго	Унага	Тугал	Хурга	Ишиг
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1990	184 833	38	4 210	28 341	141 271	10 973
1995	158 307	24	6 581	29 575	98 347	23 780
2000	190 627	55	6 302	28 281	105 268	50 721
2005	220 534	84	8 126	22 779	102 808	86 737
2010	380 063	80	9 380	35 963	202 146	132 494
2011	505 009	94	14 280	45 366	259 403	185 866
2012	491 321	73	14 317	50 332	242 556	184 043
2013	502 662	89	15 692	54 052	251 559	181 270
2014	545 653	81	16 719	58 245	278 307	192 301
2015	569 255	70	18 350	68 062	288 417	194 356
2016	598 953	89	20 059	69 393	303 344	206 068
2017	529 990	96	19 035	66 338	267 529	176 992
2018	595 728	88	21 143	68 029	298 320	208 148
2019	608 511	140	24 060	76 601	295 031	212 679

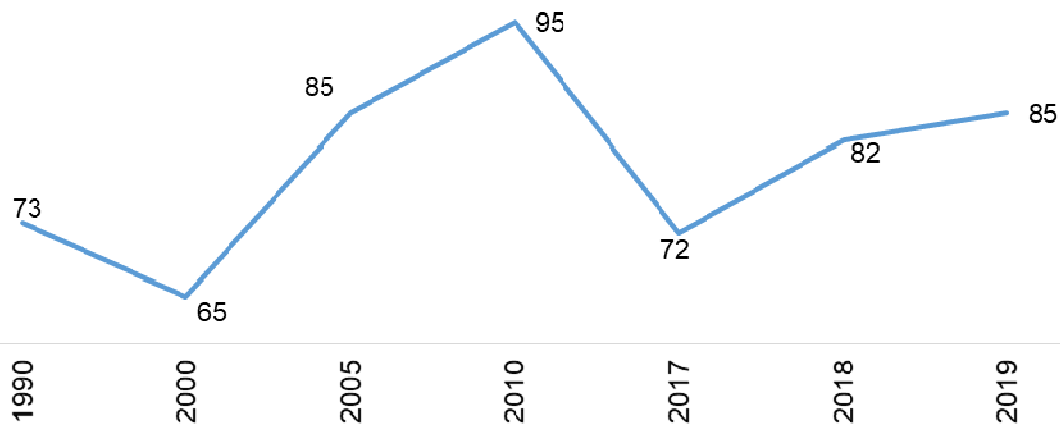
2019 онд 100 эхээс бойжуулсан төл 85 болсон нь 2010 оноос 10 толгойгоор, 2011 оноос 2 толгойгоор тус тус бага, 1990 оноос 12, 2000 оноос 20, 2018 оноос 3 толгойгоор тус тус илүү, төл хүлээн авчээ.

1.5. 100 ЭХЭЭС БОЙЖУУЛСАН ТӨЛ, төрлөөр
AVERAGE SURVIVAL RATE PER 100 FEMALE BREEDING STOCK, head, by type

Он	Бүгд	Ботго	Унага	Тугал	Хурга	Ишиг
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1990	73	49	51	64	75	83
1995	69	28	62	77	62	113
2000	65	50	43	63	63	76
2005	85	46	68	80	85	88
2010	95	41	59	62	66	56
2011	87	40	72	70	92	86
2012	80	31	69	73	81	83
2013	82	38	75	79	84	82
2014	80	43	68	71	82	83
2015	84	38	74	83	85	84
2016	88	49	78	81	91	89
2017	72	55	65	70	74	71
2018	82	50	67	74	85	83
2019	85	89	75	83	85	85

Бойжуулсан төл, number of survivals

/толгой head/

1.6. ТОМ МАЛЫН ЗҮЙ БУСЫН ХОРОГДОЛ

LOSES OF ADULT ANIMALS, by type

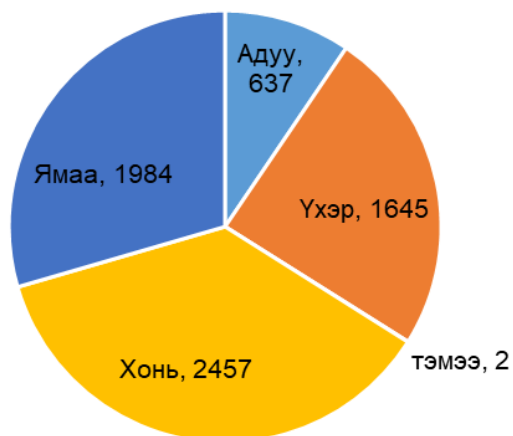
/мян.тол, thous.heads/

Он	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1990	18.7	0.027	1.3	3.4	13.4	0.6
1995	25.9	0.013	1.4	5.3	17.2	2
2000	16.2	0.005	1.2	3.6	9.2	2.2
2005	3.9	0.006	0.62	0.73	1.34	1.2
2010	102.7	0.013	1.45	10.6	42.6	48
2011	7.3	-	0.35	0.96	3.4	2.6
2012	9.2	-	0.4	0.7	5.8	2.3
2013	6.5	0.002	0.5	1	2.53	2.5
2014	2.9	0.008	0.4	0.5	1.1	0.9
2015	8.2	0.004	0.5	1.7	3.3	2.7
2016	3.3	0.002	0.2	0.8	1.2	1.1
2017	69.6	0.006	2.1	11.34	34.5	21.7
2018	14.6	0.007	1.3	3.6	5.2	4.5
2019	6.7	0.002	0.6	1.6	2.5	2

2019 оны жилийн эцсийн байдлаар оны эхний малын 0.4 хувьтай тэнцэх 6.7 мянган толгой мал хорогдоод байна.

Үүнийг өмнөх онуудын мөн үетэй харьцуулахад 1990 оноос 12.0 /64.2%/ мянган толгой, 1995 оныхоос 19.2 /74.1%/ мянган толгойгоор, 2015 оныхоос 1.5 /18.3%/, өмнөх оны мөн үеэс 2.2 дахин бага мал хорогдсон байна.

Том малын зүй бус хорогдол /төрөлөөр, толгой/

1.7. ОНЫ ЭХНИЙ МАЛД ТОМ МАЛЫН ХОРОГДЛЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, төрлөөр

PERCENTAGE OF LOSSES TO TOTAL OF LIVESTOCK AT BEGINNING OF YEAR, by type

Он	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа
Year	Total	Camel	Horse	Cattle	Sheep	Goat
1990	3.7	10.8	3.8	3.4	3.8	2.2
1995	5.1	4.3	3.4	5.4	5.8	2.8
2000	2.5	0.7	2.6	3.3	2.8	1.3
2005	0.6	1.5	1.7	1	0.5	0.5
2010	6.6	1.8	2.5	12.4	5.8	7.8
2011	0.6	0.8	0.5	0.6	0.6	0.6
2012	0.7	0.5	0.6	0.4	0.9	0.5
2013	0.5	0.4	0.7	0.6	0.4	0.6
2014	0.2	1.5	0.4	0.3	0.2	0.2
2015	0.5	0.8	0.6	0.8	0.5	0.5
2016	0.2	0.4	0.3	0.3	0.2	0.2
2017	4.35	1.1	2.2	5	4.6	4
2018	0.97	1.4	1.3	1.6	0.7	0.9
2019	0.4	0.4	0.6	0.7	0.3	0.3

1.8. МАЛТАЙ ӨРХИЙН ТОО, сумаар

NUMBER OF HOUSEHOLDS WITH ANIMALS, by soum

Сум	Soum	Он / Year								
		1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Бүгд	Total	11 811	10 454	7 608	9 345	9 406	9 565	9 541	9 494	9 554
Аб	Ab	439	578	355	369	334	348	358	342	357
Ер	Yer	858	744	640	718	657	653	659	653	665
Зб	Zb	451	412	316	537	465	469	489	514	513
Ма	Ma	2 740	1 732	1 420	1 992	2 072	2 042	1 836	1 778	1 788
Ор	Or	462	471	231	350	389	413	426	409	396
Са	Sa	423	396	248	290	287	316	337	367	372
Цн	TSn	616	681	518	558	596	596	623	646	653
Бг	Bg	882	855	581	800	801	816	797	786	834
Сн	Sn	428	614	400	474	492	507	518	497	498
От	Ot	660	666	440	556	603	627	673	675	697
Бб	Bb	594	588	368	489	565	589	580	588	579
Шр	SHr	741	632	456	461	460	462	486	486	477
Хр	Khr	361	321	298	376	330	342	358	352	360
Сб	Sb	1 313	930	599	440	397	395	378	366	332
Жа	Ja	305	294	296	387	395	412	402	399	398
Тү	Tu	350	302	238	228	273	280	310	305	304
Ху	Khu	188	238	204	320	290	298	311	331	331

Малтай өрхийн тоо 2019 онд 9 554 болжээ. Үүнийг 1995 онтой харьцуулахад 2 257 өрхөөр, 2000 онтой харьцуулахад 900 өрхөөр тус тус буурсан байна. Харин 2005 оноос 1 946 өрхөөр өсч, өмнөх онтой харьцуулахад 60 өрхөөр өссөн байна.

1.9. МАЛЧИН ӨРХИЙН ТОО, сумаар
NUMBER OF HERDSMEN HOUSEHOLD, by soum

Сум	Soum	Он / Year								
		1995	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Бүгд	Total	2254	2803	4187	4125	4193	4427	4679	4850	4856
Аб	Ab	90	177	200	143	177	196	218	215	226
Ер	Yer	92	49	197	444	225	234	275	279	275
Зб	Zb	74	149	296	233	257	265	305	327	301
Ма	Ma	550	487	493	1 582	449	461	488	598	646
Ор	Or	91	117	187	155	242	240	244	241	223
Са	Sa	83	52	169	88	203	228	227	242	262
Цн	TSn	290	279	386	204	384	396	425	421	394
Бг	Bg	98	383	454	409	405	440	405	421	449
Сн	Sn	61	45	153	253	218	218	242	249	227
От	Ot	309	242	361	263	372	397	400	405	410
Бб	Bb	110	284	377	135	434	449	479	459	441
Шр	SHr	93	48	97	359	89	94	98	106	113
Хр	Khr	65	51	100	228	79	94	98	95	102
Сб	Sb	83	187	131	284	87	119	139	155	156
Жа	Ja	61	109	266	150	257	271	290	276	282
Тү	Tu	81	39	102	136	97	102	107	112	101
Ху	Khu	23	105	218	59	218	223	239	249	248

Малчин өрхийн тоо 2019 онд 4 855 болсон нь 2000 онтой харьцуулахад 2 053 өрхөөр, 2010 онтой харьцуулахад 669 өрхөөр, 2015 онтой харьцуулахад 663 өрхөөр, 2018 онтой харьцуулахад 6 өрхөөр тус тус өссөн байна.

2019 онд малчдын тоо 7 741 болсон нь 2005 оноос 1 034 малчнаар, 2013 оноос 31 малчнаар, тус тус нэмэгдэж өнгөрсөн оноос 347 малчнаар буурсан байна.

1.10. МАЛЧДЫН ТОО, сумаар
NUMBER OF HERDSMEN, by soum

Сум	Soum	Он / Year										
		2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Бүгд	Total	⁶ 707	8 470	8 361	7 741	7 710	7 952	8 051	8 522	8 278	8 088	7 741
Аб	Ab	392	417	526	347	319	350	330	367	399	404	376
Ер	Yer	492	421	374	443	398	401	426	441	498	466	413
Зб	Zb	326	617	507	494	502	494	472	480	498	527	485
Ма	Ma	¹ 546	938	896	888	907	864	891	936	916	1 045	1 042
Ор	Or	233	377	360	378	390	422	425	423	389	325	299
Са	Sa	193	247	244	300	333	372	394	460	426	406	430
Цн	TSn	356	715	759	720	736	759	787	805	830	786	708
Бг	Bg	536	846	927	745	728	736	779	850	719	686	759
Сн	Sn	186	361	367	414	399	436	397	421	411	406	345
От	Ot	303	679	821	728	717	737	733	767	696	677	665
Бб	Bb	444	760	789	739	789	808	828	859	894	818	742
Шр	SHr	137	204	158	155	161	161	163	163	168	183	185
Хр	Khr	160	214	191	158	161	165	172	192	165	185	127
Сб	Sb	199	469	323	221	128	157	156	213	199	213	199
Жа	Ja	730	481	504	465	477	495	510	530	485	385	390
Тү	Tu	144	211	218	189	187	184	190	200	148	158	160
Ху	Khu	330	513	397	357	378	411	398	415	437	436	416

1.11. МАЛЧИН ӨРХИЙН НИЙГЭМ АХУЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ,
SELECTED SOCIAL INDICATORS OF HERDER HOUSEHOLDS

Сэлэнгэ аймаг, мян.өрх thous.households

Үзүүлэлт	Indicators	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Цахилгаан үүсгүүртэй	With electric engine	3 960	4 004	4 192	4 540	4 696	4 810
Телевизтэй	With TV	3 727	3 673	3 890	4 017	4 183	4 091
Автомашинтай	With cars	3 162	3 467	3 849	4 009	4 751	4 604
Мотоциклтой	With motorcycle	1 584	1 696	1 631	1 771	2 178	2 140

Аймгийн хэмжээнд 2019 онд 4 856 малчин өрх тоологдсон нь 2018 онтой харьцуулахад 6 өрхөөр нэмэгдсэн байна. Нийт малчин өрхийн 99.0 хувь нь цахилгааны үүсгүүртэй, 84.2 хувь нь телевизтэй, 94.8 хувь нь автомашинтай, 44.0 хувь нь мотоциклтой гэсэн байна.

**1.12. МАЛТАЙ ӨРХИЙН БҮЛЭГЛЭЛТ, малын тооны бүлгээр,
GROUPING OF HOUSEHOLDS WITH LIVESTOCK, by group for number of livestock**

Бүлэглэлт	Өрхийн тоо	Ам бүлийн тоо	Нэг өрхийн ам бүлийн тоо	Малын тоо бодод шилжүүлсэнээр	Малын тоо толгойн тоогоор
10 хүртэлх малтай	1 964	6 711	3.4	1.6	11 058
11-30 малтай	1 751	6 127	3.5	5.0	33 392
31-50 малтай	873	3 018	3.5	9.2	34 793
51-100 малтай	1 176	4 018	3.4	13.1	84 456
101-200 малтай	1 197	4 282	3.6	16.0	171 647
201-500 малтай	1 574	6 036	3.8	22.8	509 383
501-999 малтай	833	3 617	4.3	37.7	573 064
1000-1499 малтай	162	777	4.8	54.8	185 743
1500-2000 малтай	18	84	4.7	79.0	30 289
2001-с дээш малтай	6	31	5.2	97.8	12 601

Сэлэнгэ аймгийн малтай өрхийн 89.3 хувь нь 500 хүртэлх толгой малтай байна. Энэ нь улсын нийт 500 хүртэлх малтай өрхийн 4.6 хувийг эзэлдэг байна. Харин аймгийн 1 000-с дээш малтай өрхийн тоо 186 болсон нь 2018 онтой харьцуулахад 46 өрхөөр өссөн байна.

II. ГАЗАР ТАРИАЛАН

Монгол Улс 2019 онд 369.4 мян.га-д үр тариа, 14.9 мян.га-д төмс, 8.4 мян.га-д хүнсний ногоо тариалжээ. Үүнийг 2018 онтой харьцуулахад үр тариа 2.6 мян.га буюу 0.7 хувиар, төмс 2.0 мян.га буюу 15.5 хувиар тус тус их, хүнсний ногоо 0.4 мян.га буюу 4.8 хувиар бага тариалсан байна.

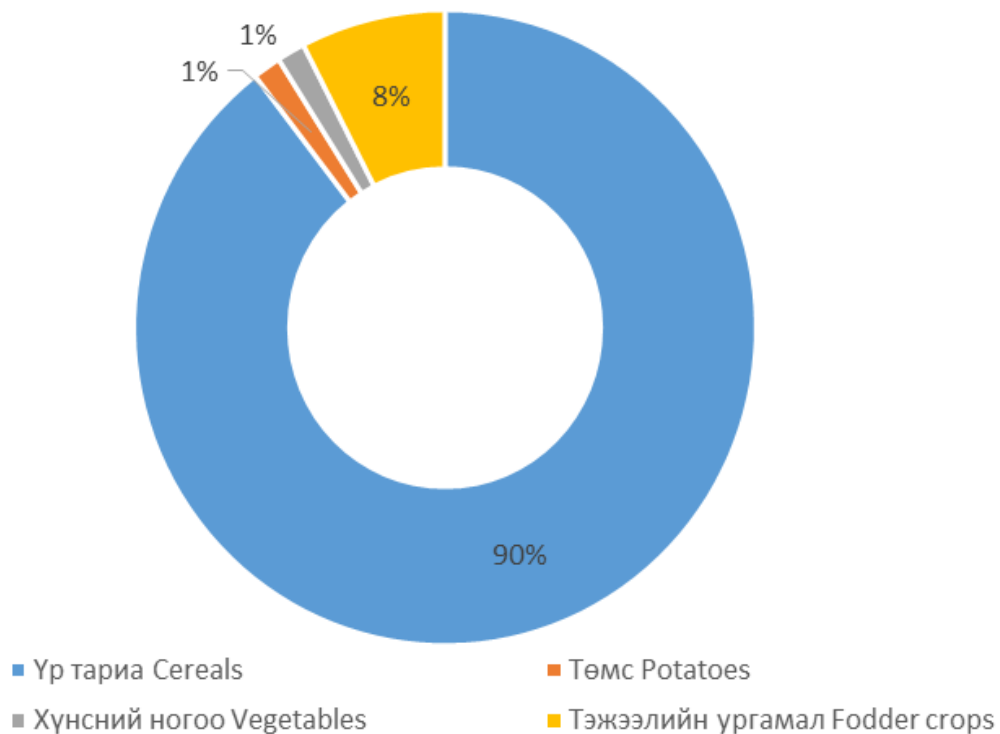
Сэлэнгэ аймаг 2019 онд 153.4 мян.га- д үр тариа, төмс 2.5 мян.га-д төмс, хүнсний ногоо 2.5 мян.га- д тус тус тариалсан нь улсын дүнгийн үр тарианы 41.5 хувь, төмсний 16.6 хувь, хүнсний ногооны 29.8 хувийг тариалжээ.

Харин төвийн бүсийн дүнгийн үр тарианы 64.6 хувь, төмсний 22.4 хувь, хүнсний ногооны 48.1 хувийг тариалсан байна.

2.1. ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ, бүс, аймаг, ургамлын төрлөөр
SOWN AREA, by region, aimag, type of plant

Аймаг	Үр тариа		Төмс		Хүнсний ногоо		Тэжээлийн ургамал	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
	га							
УЛСЫН ДҮН	366 809.3	369 445.2	12 924.9	14 941.9	8 995.8	8 438.4	46 308.9	43 799.1
Төвийн бүс	240 033.5	237 433.6	8 865.4	11 075.1	5 402.5	5 225.1	28 786.5	24 531.9
ГС	-	-	15.2	18.0	13.0	18.8	12.0	13.0
ДА	11 944.6	14 216.9	603.3	584.6	1 268.2	1 365.5	2 503.7	554.0
ДО	3.0	-	22.5	15.3	56.0	48.6	15.1	10.3
ДУ	-	-	20.1	21.8	13.2	14.4	0.4	0.3
ӨМ	-	-	71.1	62.1	145.9	121.5	38.3	76.5
СЭ	150 071.2	153 414.7	2 409.9	2 481.4	2 721.4	2 512.5	15 292.4	12 927.6
ТӨ	78 014.7	69 802.0	5 723.2	7 891.9	1 184.8	1 143.9	10 924.6	10 950.2

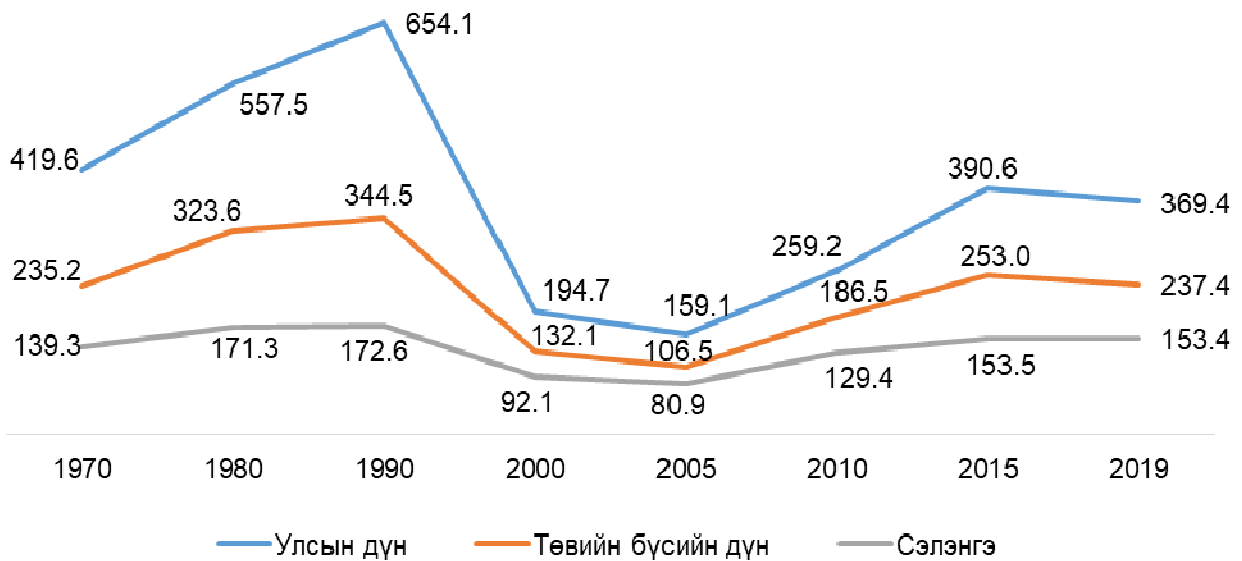
**Тариалсан талбай /төрөлөөр/
Sown area, /type/**

2.2. ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ, аймгийн дүнгээр, ургамлын төрлөөр
SOWN AREA, aimag, type of plant

Он	Үр тариа	Төмс	Хүнсний ногоо	Тэжээлийн ургамал
Year	Cereals	Potatoes	Vegetables	Fodder crops
1960	88 871.0	476.0	149.2	4 896.0
1965	131 776.0	298.0	198.7	1 009.0
1970	139 392.0	369.4	129.0	1 820.0
1975	148 099.0	934.0	140.0	5 938.0
1980	171 339.8	1 501.5	352.5	24 888.0
1985	185 903.0	1 805.2	458.8	8 040.0
1990	172 660.0	3 523.4	498.5	9 951.0
1995	127 320.0	1 000.5	533.1	550.0
2000	92 186.0	900.1	570.8	-
2005	80 915.0	1 398.8	1 064.0	381.0
2010	129 550.2	2 902.0	1 789.0	1 264.2
2011	151 807.3	3 339.8	2 049.9	1 676.5
2012	151 807.3	3 339.8	2 049.9	2 140.0
2013	138 978.5	4 020.3	2 317.0	1 639.5
2014	142 315.8	2 944.9	2 245.9	3 126.9
2015	153 567.6	2 895.4	2 293.1	7 930.0
2016	147 366.0	3 269.1	2 596.2	5 458.0
2017	157 804.0	2 586.7	2 556.8	8 585.6
2018	150 071.2	2 409.9	2 721.4	15 292.4
2019	153 414.7	2 481.4	2 512.5	12 927.6

ҮР ТАРИА ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ /мян.га-аар/

2.3. ХУРААСАН УРГАЦ, ГА-ГИЙН УРГАЦ, бүс, аймаг, ургамлын төрлөөр

Аймаг	Хураасан ургац,						Га-гийн ургац, центр			
	Үр тариа, тн		Төмс, тн		Хадлан өвс, мян.тн		Үр тариа		Төмс	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2019	2018	2018	2019
Улсын дүн	453 849.2	433 305.4	168 882.6	192 239.9	1 229.3	1 369.2	12.4	11.7	130.7	128.7
Төвийн бүс	294 971.1	247 883.1	124 568.8	147 383.3	322.8	342.3	12.3	11.1	140.5	133.1
ГС			96.7	128.5	4.3	2.1			63.5	71.5
ДА	10 296.2	9 695.1	7 969.9	7 286.1	49.1	32.9	8.6	7.7	132.1	124.6
ДО			93.9	85.8	5.7	7.8			41.7	56.2
ДУ			126.1	203.4	1.8	7.3			62.7	93.3
ӨМ			571.6	460.4	7.6	7.2			80.4	74.1
СЭ	190 875.6	154 154.5	34 096.1	34 104.9	159.9	199.3	12.7	10.4	141.5	137.4
ТӨ	93 799.3	84 033.5	81 614.6	105 114.2	94.4	85.7	12.0	13.5	142.6	133.2

Манай улс 2019 онд 433.3 мянган тонн үр тариа, 192.2 мянган тонн төмс, 99.5 мянган тонн хүнсний ногоо, 1 369.2 мянган тонн өвс хадлан бэлтгэсэн нь 2018 онтой харьцуулахад үр тариа 20.5 мян.тн буюу 4.5 хувь, хүнсний ногоо 1.2 мян.тн буюу 1.2 хувиар тус тус бага, төмс 23.4 мян.тн буюу 13.9 хувь, хадлан 139.9 мян.тн буюу 11.4 хувиар тус бүр их ургац хураан авсан байна.

Сэлэнгэ аймаг 2019 онд үр тариа 159 269.4 тн, төмс 34 104.9 тн, хүнсний ногоо 32 556.5 тонн хураан авсан нь улсын нийт үр тарианы 36.7 хувь, төмс 17.7 хувь, хүнсний ногоо 32.7 хувийг, харин төвийн бүсийн үр тарианы 60.2 хувь, төмс 23.1 хувь, хүнсний ногоо 52.4 хувийг тус тус хураан авсан байна. 2019 онд хураан авсан ургацыг 1990 онд хураан авсан ургацтай харьцуулахад үр тариа 32 729.5 тонн-р бага, төмс 2 804.5 тонноор, хүнсний ногоо 4.3 дахин их ургац хураан авсан байна.

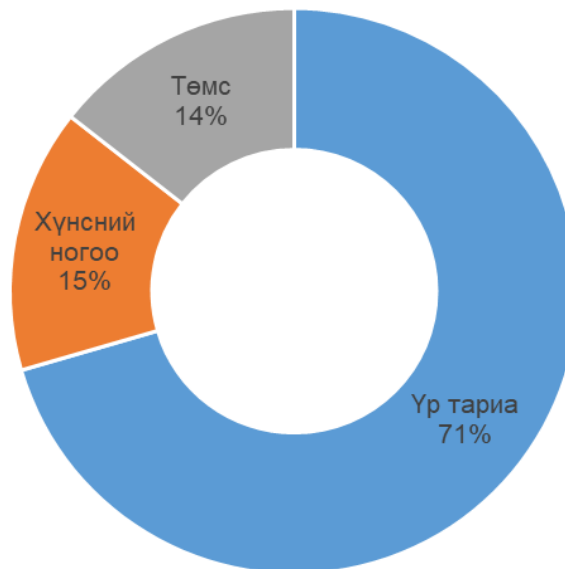
2019 онд хураан авсан ургацыг 1990 онд хураан авсан ургацтай харьцуулахад үр тариа 32 729.5 тонн-р бага, төмс 2 804.5 тонноор, хүнсний ногоо 4.3 дахин их, 2000 онтой харьцуулхад үр тариа 82 261.9 тонноор, төмс 25 175.1 тонноор, хүнсний ногоо 23 632.0 тонноор их, 2010 онтой харьцуулхад үр тариа 18 389.4 тонноор бага, төмс 8 644.7 тонноор бага, хүнсний ногоо 2 303.6 тонноор их ургац хураан авсан байна. Харин 2018 оны мөн үетэй харьцуулахад үр тариа 31.6 /16.6 %/ мян.тн, хүнсний ногоо 2.1 /6.0%/ мян.тн-р тус бүр бага, төмс өмнөх оны мөн үетэй адил ургац хураан авсан байна. 2019 онд аймгийн хэмжээнд 116.4 мян.га-д уринш бэлтгэсэн байна.

2.4.НИЙТ ХУРААН АВСАН УРГАЦ, ургамлын төрлөөр

TOTAL GROP, by type of plants

/тн, tons/			
Он	Үр тариа	Төмс	Хүнсний ногоо
Year	Cereals	Potatoes	Vegetables
1960	109 988.0	4 961.0	952.8
1965	122 433.0	2 323.0	2 480.2
1970	150 582.8	3 370.9	2 296.9
1975	207 946.0	10 566.0	2 044.0
1980	76 314.9	6 887.3	4 041.0
1985	286 915.0	23 354.0	7 271.5
1990	191 998.9	31 300.4	7 554.4
1995	107 121.2	8 543.2	6 576.7
2000	77 007.5	8 929.8	8 924.5
2005	30 878.2	16 636.0	15 575.0
2010	177 658.8	42 749.6	30 252.9
2011	240 285.7	55 374.6	34 867.3
2012	240 285.7	62 264.7	34 002.3
2013	186 986.3	56 020.2	35 474.9
2014	245 349.5	45 436.9	32 662.1
2015	86 201.0	37 990.9	26 633.0
2016	244 594.5	42 487.6	32 715.6
2017	151 944.4	28 557.9	30 803.0
2018	190 875.6	34 096.1	34 651.6
2019	159 269.4	34 104.9	32 556.5

2018 оны хураан авсан ургац

2.5.СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БЭЛЧЭЭРИЙН ДААЦЫН СУДАЛГАА, сумдаар

Сумын нэр	Бүгд	Тэмээ	Адуу	Үхэр	Хонь	Ямаа	Хонин толгойгоор	Бэлчээрийн талбайг га	100 га-д оногдох мал	Хэвийн хэмжээ
Бүгд	1 682 489	472	103 417	232 286	744 718	601 596	3406 149.4	1723 299	197.7	70
Сүхбаатар	23 277		2 867	5 524	6 937	7 949	67 304.1	1274	5 282.9	70
Алтанбулаг	61 387	2	3 359	9 789	26 906	21 331	128 360.9	83 100	154.5	70
Баруунбүрэн	172 573	21	10 134	15 420	86 450	60 548	304 506.2	146 072	208.5	70
Баянгол	158 157		10 074	17 315	78 434	52 334	299 942.6	136 155	220.3	70
Ерөө	80 598		5 612	14 816	30 172	29 998	185 350.2	158 868	116.7	70
Жавхлант	95 410		4 988	10 903	43 231	36 288	176 224.2	73 764	238.9	70
Зүүнбүрэн	83 231		4 511	13 155	34 814	30 751	172 996.9	78 690	219.8	70
Мандал	114 199	51	13 402	31 117	32 824	36 805	346 719.5	108 385	319.9	70
Орхон	105 333		5 837	11 624	44 690	43 182	194 156.8	87 618	221.6	70
Орхонтуул	212 560	396	14 171	17 282	101 313	79 398	377 640.2	236 837	159.5	70
Сайхан	105 040		5 145	12 339	46 814	40 742	193 530.8	95 974	201.6	70
Сант	85 481	2	5 000	11 107	41 301	28 071	168 216.9	89 977	187	70
Түшиг	59 470		3 832	8 941	27 255	19 442	125 222.8	47 226	265.2	70
Хүдэр	32 460		3 074	9 062	10 501	9 823	95 231.7	46 547	204.6	70
Хушаат	88 504		3 579	12 919	39 769	32 237	171 349.3	126 326	135.6	70
Цагааннуур	179 696		5 796	23 627	85 517	64 756	326 131.4	189 208	172.4	70
Шаамар	25 113		2 036	7 346	7 790	7 941	73 264.9	17 278	424	70

2019 оны байдлаар 100 га бэлчээрийн талбайд 197.7 толгой мал оногдож байна. Энэ нь 100 га-д оногдох малын тооны хэвийн хэмжээнээс даруй 2.8 дахин их байгааг харуулж байна. Үүнийг 2018 онтой харьцуулахад 0.2 –оор өссөн байна.

Сумдаар авч үзвэл Сэлэнгэ аймгийн төв Сүхбаатар сумын бэлчээрийн даац 75.5 дахин их хэтэрсэн байна. Харин Шаамар 6.0 дахин их, Мандал сум 4.5 дахин хэтэрсэн байна.

ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын малын тоо 2019 онд 70 969.3 мянган толгой малтай болсон байна. Энэ нь урьд оны мөн үеэс мал 6.8 хувиар өссөн байна.

Төвийн бүсийн нийт мал 16 958.7 мянган толгой болж 2018 оноос 1.5 мянган толгойгоор өсчээ.

2019 онд аймгийн дүнгээр нийт малын тоо 1 682.5 мянган толгой болж улсын дүнгийн 2.3 хувь, төвийн бүсийн дүнгийн 9.9 хувийг эзэлж байна.

Малын тоог 1970 онтой харьцуулахад 4.8 дахин, 1980 онтой харьцуулахад 4.2 дахин, 1990 онтой харьцуулахад 3.3 дахин, 2000 онтой харьцуулахад 2.6 дахин өссөн байна. 2010 онтой харьцуулахад 416.7 мянган толгой буюу 32.9 хувиар, өмнөх онтой харьцуулахад 142.4 мянган толгой буюу 9.2 хувиар өссөн нь 1 хүнд 15.8 толгой мал ногдож байна.

2019 онд нийт малын 97.5 хувийг иргэдийн мал эзлэж байна. Үүнийг 1990 онтой харьцуулахад иргэдийн мал 12.5 дахин, 2000 оныхоос 2.7 дахин, 2010 оныхоос 26.1 хувиар, өмнөх оны мөн үеэс 2.1 хувиар тус тус нэмэгдсэн байна.

2019 оны жилийн эцсийн байдлаар 608 511 толгой төл бойжиж байгаа нь 1990 оны мөн үетэй харьцуулахад 3.3 дахин, 2000 онтой харьцуулахад 3.2 дахин их, 2010 онтой харьцуулахад 228 448 /60.1%/ толгой, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 12 783 /2.1%/ толгой төл илүү бойжуулсан байна.

2019 онд 100 эхээс бойжуулсан төл 85 болсон нь 2010 оноос 10 толгойгоор, 2011 оноос 2 толгойгоор тус тус бага, 1990 оноос 12, 2000 оноос 20, 2018 оноос 3 толгойгоор тус тус илүү, төл хүлээн авчээ.

2019 оны жилийн эцсийн байдлаар оны эхний малын 0.4 хувьтай тэнцэх 6.7 мянган толгой мал хорогдоод байна.

Үүнийг өмнөх онуудын мөн үетэй харьцуулахад 1990 оноос 12.0 /64.2%/ мянган толгой, 1995 оныхоос 19.2 /74.1%/ мянган толгойгоор, 2015 оныхоос 1.5 /18.3%/, өмнөх оны мөн үеэс 2.2 дахин бага мал хорогдсон байна.

Малтай өрхийн тоо 2019 онд 9 554 болжээ. Үүнийг 1995 онтой харьцуулахад 2 257 өрхөөр, 2000 онтой харьцуулахад 900 өрхөөр тус тус буурсан байна. Харин 2005 оноос 1 946 өрхөөр өсч, өмнөх онтой харьцуулахад 60 өрхөөр өссөн байна.

Малчин өрхийн тоо 2019 онд 4 855 болсон нь 2000 онтой харьцуулахад 2 053 өрхөөр, 2010 онтой харьцуулахад 669 өрхөөр, 2015 онтой харьцуулахад 663 өрхөөр, 2018 онтой харьцуулахад 6 өрхөөр тус тус өссөн байна.

2019 онд малчдын тоо 7 741 болсон нь 2005 оноос 1 034 малчнаар, 2013 оноос 31 малчнаар, тус тус нэмэгдэж өнгөрсөн оноос 347 малчнаар буурсан байна.

Аймгийн хэмжээнд 2019 онд 4 856 малчин өрх тоологдсон нь 2018 онтой харьцуулахад 6 өрхөөр нэмэгдсэн байна. Нийт малчин өрхийн 99.0 хувь нь цахилгааны үүсгүүртэй, 84.2 хувь нь телевизтэй, 94.8 хувь нь автомашинтай, 44.0 хувь нь мотоциклтой гэсэн байна.

Сэлэнгэ аймгийн малтай өрхийн 89.3 хувь нь 500 хүртэлх толгой малтай байна. Энэ нь улсын нийт 500 хүртэлх малтай өрхийн 4.6 хувийг эзэлдэг байна. Харин аймгийн 1 000-с дээш малтай өрхийн тоо 186 болсон нь 2018 онтой харьцуулахад 46 өрхөөр өссөн байна.

Монгол Улс 2019 онд 369.4 мян.га-д үр тариа, 14.9 мян.га-д төмс, 8.4 мян.га-д хүнсний ногоо тариалжээ. Үүнийг 2018 онтой харьцуулахад үр тариа 2.6 мян.га буюу 0.7 хувиар, төмс 2.0 мян.га буюу 15.5 хувиар тус тус их, хүнсний ногоо 0.4 мян.га буюу 4.8 хувиар бага тариалсан байна.

Сэлэнгэ аймаг 2019 онд 153.4 мян.га- д үр тариа, төмс 2.5 мян.га-д төмс, хүнсний ногоо 2.5 мян.га- д тус тус тариалсан нь улсын дүнгийн үр тарианы 41.5 хувь, төмсний 16.6 хувь, хүнсний ногооны 29.8 хувийг тариалжээ.

Харин төвийн бүсийн дүнгийн үр тарианы 64.6 хувь, төмсний 22.4 хувь, хүнсний ногооны 48.1 хувийг тариалсан байна.

Манай улс 2019 онд 433.3 мянган тонн үр тариа, 192.2 мянган тонн төмс, 99.5 мянган тонн хүнсний ногоо, 1 369.2 мянган тонн өвс хадлан бэлтгэсэн нь 2018 онтой харьцуулахад үр тариа 20.5 мян.тн буюу 4.5 хувь, хүнсний ногоо 1.2 мян.тн буюу 1.2 хувиар тус тус бага, төмс 23.4 мян.тн буюу 13.9 хувь, хадлан 139.9 мян.тн буюу 11.4 хувиар тус бүр их ургац хураан авсан байна.

Сэлэнгэ аймаг 2019 онд үр тариа 159 269.4 тн, төмс 34 104.9 тн, хүнсний ногоо 32 556.5 тонн хураан авсан нь улсын нийт үр тарианы 36.7 хувь, төмс 17.7 хувь, хүнсний ногоо 32.7 хувийг, харин төвийн бүсийн үр тарианы 60.2 хувь, төмс 23.1 хувь, хүнсний ногоо 52.4 хувийг тус тус хураан авсан байна. 2019 онд хураан авсан ургацыг 1990 онд хураан авсан ургацтай харьцуулахад үр тариа 32 729.5 тонн-р бага, төмс 2 804.5 тонноор, хүнсний ногоо 4.3 дахин их ургац хураан авсан байна.

2019 онд хураан авсан ургацыг 1990 онд хураан авсан ургацтай харьцуулахад үр тариа 32 729.5 тонн-р бага, төмс 2 804.5 тонноор, хүнсний ногоо 4.3 дахин их, 2000 онтой харьцуулхад үр тариа 82 261.9 тонноор, төмс 25 175.1 тонноор, хүнсний ногоо 23 632.0 тонноор их, 2010 онтой харьцуулхад үр тариа 18 389.4 тонноор бага, төмс 8 644.7 тонноор бага, хүнсний ногоо 2 303.6 тонноор их ургац хураан авсан байна. Харин 2018 оны мөн үетэй харьцуулахад үр тариа 31.6 /16.6 %/ мян.тн, хүнсний ногоо 2.1 /6.0%/ мян.тн-р тус бүр бага, төмс өмнөх оны мөн үетэй адил ургац хураан авсан байна. 2019 онд аймгийн хэмжээнд 116.4 мян.га-д уринш бэлтгэсэн байна.

2019 оны байдлаар 100 га бэлчээрийн талбайд 197.7 толгой мал оногдож байна. Энэ нь 100 га-д оногдох малын тооны хэвийн хэмжээнээс даруй 2.8 дахин их байгааг харуулж байна. Үүнийг 2018 онтой харьцуулахад 0.2 –оор өссөн байна.

Сумдаар авч үзвэл Сэлэнгэ аймгийн төв Сүхбаатар сумын бэлчээрийн даац 75.5 дахин их хэтэрсэн байна. Харин Шаамар 6.0 дахин их, Мандал сум 4.5 дахин хэтэрсэн байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ:

- Монгол улсын Хөдөө аж ахуйн салбар 2010-2019 он
- Сэлэнгэ аймгийн 1990-2019 оны жилийн эцсийн танилцуулга
- Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн танилцуулга 2010-2019 он
- www.nso.mn
- www.1212.mn
- selenge.nso.mn

Судалгаа хийсэн: Сэлэнгэ аймгийн Статистикийн Хэлтсийн Ахлах мэргэжилтэн
Х.Батбаатар

Хянасан: Сэлэнгэ аймгийн Статистикийн хэлтсийн дарга
Д.Гүндэгмаа